

การพัฒนาการท่องเที่ยวจากทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว้านพะเยา จังหวัดพะเยา

The Development of Tourism of Social Capital in the Community Around Kwan Phayao, Phayao Province

สุรเชษฐ์ ชีระมณี และ กัลยาพร กันอิน

Nuttakan Pakprod and Hathairat Srisawa

สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

Department of Political Science, Faculty of Political and Social Science, University of Phayao, Phayao 56000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: Surachet9898@gmail.com

Received: 17 September 2019, Revised: 1 October 2019, Accepted: 1 September 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวจากทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว้านพะเยา มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) สำรวจทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว้านพะเยา 2) ประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของทุนทางสังคมรอบกว้านพะเยา และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาให้สามารถดึงดูดการท่องเที่ยว และ 3) จัดทำวิดิทัศน์ และคู่มือส่งเสริมการท่องเที่ยวของทุนทางสังคมรอบกว้านพะเยา พื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนรอบกว้านพะเยาครอบคลุม 6 ตำบล 29 หมู่บ้าน งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ สอบถามเชิงลึก ผู้นำท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น พระภิกษุ และผู้รู้เรื่องราวของพะเยาเป็นอย่างดี รวมทั้งสิ้น 30 คน โดยใช้แบบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิได้จากเอกสารและงานวิจัย จากนั้นนำข้อมูลทั้ง 2 แหล่งมาสังเคราะห์ให้ได้เป็นทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว้านพะเยา จำนวน 28 อย่าง แล้วจึงนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านประเมินผล โดยใช้แบบประเมินผลความน่าสนใจดึงดูดการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สำรวจแล้วพบว่า ทุนทางสังคมรอบกว้านพะเยา มีจำนวน 28 อย่าง และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ทุนทางสังคมรอบกว้านพะเยาที่น่าสนใจดึงดูดการท่องเที่ยวในระดับดีและดีมากมี 24 อย่าง ได้แก่ 1. กว้านพะเยา 2. การจัดการขยะครบวงจรของตำบลแม่ใส 3. ความเชื่อของคนรอบกว้าน 4. งานประเพณีของพะเยา 5. วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านกว้านพะเยา 6. อนุสาวรีย์พญาเงี้ยวเมือง 7. สวนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และอุทยานการเรียนรู้จังหวัดพะเยา (หอสมุด) 8. บ้านโบราณสุทธภักดี 9. โสภณสถานกว้านพะเยา 10. ลานม่วนใจ๋ หนองระบูน 11. ครกหินบ้านจิ้ว 12. ตีมีดบ้านร่องไฮ 13. ก่องข้าวบ้านสันบัวบก 14. ทำเรือโบราณบ้านทุ่งแก้ว 15. โบราณสถานบ้านร่องไฮ 16. บ้านไม้โบราณ 17. พระเครื่องพะเยา 18. ไก่ชนพะเยา 19. การเรียงอิฐก่อสร้างแบบพะเยา 20. การปั้น (แกะสลัก) พระพุทธรูปสกุลช่างพะเยา 21. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ 22. ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา “ชวาวาด” 23. ปลาส้มบ้านสาาง และ 24. วัดที่มีอายุ 100 ปีขึ้นไปที่อยู่รอบกว้านพะเยา (ไหว้พระ 100 ปี ชุมชิวี๋ยืนยาว) และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ได้นำผลการศึกษาไปจัดทำคู่มือและวิดิทัศน์ เพื่อเผยแพร่ไปยังหน่วยงานราชการ เอกชน และสื่อออนไลน์ พร้อมทั้งบรรยายให้กับนิสิตระดับปริญญาตรี และนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ คือ ควรมีการกระจายผลการศึกษานี้ผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ รวมทั้งสื่อออนไลน์ไปยังหน่วยงานของรัฐ และเอกชน เพื่อส่งเสริมให้민ักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและค้างคืนในจังหวัดพะเยา ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ให้มีการสำรวจทุนทางสังคมที่น่าสนใจในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว ทุนทางสังคม ชุมชน กว้านพะเยา

Abstract

The research named "The Development of Tourism of Social Capital In the Community Around Kwan Phayao, Phayao Province" consisted of three objectives 1) to explore the social capital of the community around Kwan Phayao 2) to assess the potential of tourism around Kwan Phayao and provide suggestions for motivating tourism development and 3) to create a video and a travelling promotion manual of social capital in the community around Kwan Phayao. The study area covered 6 sub-districts, 29 villages around Kwan Phayao. This research was qualitative. The data were collected from 2 sources including primary data from in-depth questionnaire, local leaders, local administrators, monks and well-knowledgeable people in Phayao with totally 30 people by means of interviewing. Secondary data sources were obtained from documents and related research. Both data sources were synthesized to be social capital of the community around Kwan Phayao with totally 28 items. Moreover, they were brought to three experts to evaluate by using the evaluation form of tourism attractiveness.

The results showed that 1) there were 28 social capitals around Kwan Phayao, and 2) there were 24 social capital around Kwan Phayao attracting tourism at good and excellent level. They consisted of 1) Kwan Phayao 2) Completely waste management of Mae Sai Subdistrict 3) Beliefs of the people around Kwan 4) Traditions of Phayao 5) Way of life of Kwan Phayao local fishermen 6) Phay a Ngam Muang Monument 7) The celebration park of His Majesty King and Phayao Learning Park (Observatory) 8) Sutthiphak Ancient House 9) Hong Hian Kwan Phayao 10) Lan Muan Jai Nong Rabu 11) Krok Hin Ban Ngio 12) Knife Hitting at Ban Rong Hai 13) Kong Khao Ban San Bua Bok 14) The ancient house pier at Thung Kio 15) Ban Rong Hai Archaeological Site 16) Ancient Wooden House 17) Phayao Amulet 18) Phayao Gamecock 19) Phayao-style brick construction 20) Molding (carving) Buddha images of Phayao mechanic. 21) National Sufficiency Economy Village 22) Water Hyacinth products "Chavawad" 23) Pickled fish at Ban Sang and 24) More than 100 year - Temples around Kwan Phayao (paying respect to 100 -year old Buddha for long live) and 3) the study results were guidebook and video for dispense public and private sector, lecturing Bachelor Degrees and Mathayom Suksa six students.

The suggestions from this study were indicated that the results should be broadcasted through various types of mass communication including online to government agencies, private sectors and groups of people covering all ages in order to encourage tourism and overnight in Phayao Province. And the policy suggestion has to survey social capital in the areas for tourism promotion.

Keywords: Tourism Social Capital Community Kwan Phayao

บทนำ

การใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ของประชาชนจะก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้เพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ และเมื่อประชาชนมีงานทำ มีรายได้ใช้สอยก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่มีความสุข สบายขึ้นการใช้จ่ายของคนในพื้นที่จะทำให้เกิดการจ้างงานได้ระดับหนึ่งซึ่งไม่มากนักเพราะคนในท้องถิ่นมีกำลังซื้อไม่มากจึงจำเป็นต้องกระตุ้นการใช้จ่ายในท้องถิ่นให้มากขึ้น แนวทางหนึ่งคือ การส่งเสริมให้มันักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่นั้น ๆ ให้มากขึ้น

การใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยวจะทำให้เกิดกำลังซื้อที่สร้างผลกระทบไปข้างหน้า (forward effect) กล่าวคือธุรกิจเกี่ยวกับที่พัก (ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์) ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ผู้ประกอบการขนส่งและอื่น ๆ จะเกิดการจ้างงานและมีรายได้ ในขณะที่เดียวกันจะสร้างผลกระทบไปข้างหลัง (backward effect) ได้แก่ ภาคเกษตรกรรมที่ผลิตวัตถุดิบที่ใช้ทำอาหาร ของที่ระลึก ผู้ใช้แรงงานและอื่น ๆ ก็จะเกิดการจ้างงานและมีรายได้ ผลกระทบไปข้างหน้าและข้างหลังที่เกิดขึ้นนี้จะสร้างงานและรายได้ไปสู่หลาย ๆ ภาคส่วน ในภาพรวมประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นจะได้รับผลดีเป็นจำนวนมากและผลดีจะกระจายไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ด้วย การส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี [1]

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาทุกรัฐบาลเล็งเห็นผลดีของการท่องเที่ยวที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ โดยส่วนรวม และในพื้นที่ท่องเที่ยวจึงพยายามวางมาตรการต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งก็ได้ผล

เพราะในปี พ.ศ. 2559 – 2560 องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (World Tourism Organization หรือ WTO) รายงานว่าประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากเป็นอันดับ 3 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกาที่เป็นที่ 1 และสเปนที่เป็นที่ 2 [1]

ในช่วง ตุลาคม 2559 ถึง กันยายน 2560 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย 35.38 ล้านคน ทำให้มีรายได้เกิดขึ้น 2.75 แสนล้านบาท ในจำนวนนี้มีนักท่องเที่ยวภาคเหนือ 16.4 ล้านคน สร้างรายได้ 1.17 แสนล้านบาท รายได้เกิดขึ้นกับเชียงใหม่ 92,774.83 ล้านบาท เชียงราย 24,723.36 ล้านบาท และพะเยา 1,238.97 ล้านบาท ตามลำดับ [1]

จังหวัดพะเยา ประชาชนส่วนมากมีอาชีพเกษตรกรรม และมีรายได้โดยเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ดังนั้น การจะกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดเพื่อให้เกิดการจ้างงานและมีรายได้ตามที่กล่าวมาข้างต้นจึงต้องชี้แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัด [1]

พะเยาเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์สำคัญมากมาย เริ่มก่อตั้งเป็นเมือง เมื่อ พ.ศ. 1638 โดยพ่อขุนศรีจอมธรรม (ขุนเจ็อง) จนถึงปัจจุบันมีอายุ 923 ปี (เก่าแก่กว่าจังหวัดเชียงใหม่มากกว่า 200 ปี) เชียงใหม่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1839 จนถึงปัจจุบันมีอายุ 723 ปี [2]

จุดหมายสำคัญของจังหวัดพะเยา คือ บึงน้ำจืดขนาดใหญ่ชื่อ กว๊านพะเยา ซึ่งเป็นบึงน้ำจืดที่ใหญ่เป็นอันดับ 5 ของประเทศไทย รองจาก บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นอันดับ 1 และ หนองหาน จังหวัดสกลนคร เป็นอันดับ 2 หนองหานกุมภวาปี อุรธานี เป็นอันดับ 3 บึงละหาน ชัยภูมิ เป็นอันดับ 4

กว๊านพะเยาก่อนปี พ.ศ. 2484 เป็นบึงที่มีขนาดเล็กไม่ใหญ่มากนัก เป็นบึงที่รองรับสายน้ำที่ไหลมาจากที่ต่าง ๆ จน พ.ศ. 2484 ได้มีการปิดประตูกั้นน้ำ ทำให้มีน้ำหลากเข้ามาสะสมและท่วมพื้นที่โดยรอบ บึงน้ำจึงขยายใหญ่มากขึ้นดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันรอบ ๆ กว๊านเป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนมาเป็นเวลาหลายร้อยปี เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านในอดีตมักนิยมอยู่ใกล้แหล่งน้ำเพื่อใช้เป็นทางคมนาคม การอุปโภคบริโภค และใช้เป็นที่ทำเลียงชีพจากการทำเกษตรกรรม ประมง การอยู่อาศัยเป็นเวลานานทำให้เกิดทุนทางสังคมที่สะสมกันมามากมายหลายชั่วอายุคนและมีคุณค่าสมควรที่จะนำมาส่งเสริมและพัฒนาให้สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสู่จังหวัดพะเยาให้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างการจ้างงานและรายได้ที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่สุขสบายของคนในจังหวัดพะเยา และงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านที่ 4 คือ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน หัวข้อที่ 4.3 สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวและหัวข้อย่อยที่ 4.3.1 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยารวมทั้งหาแนวทางพัฒนาและเผยแพร่เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาจังหวัดพะเยาให้มากขึ้นและผลจากการศึกษานี้จะเป็นข้อมูลให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดเป็นนโยบาย หรือจัดทำโครงการที่จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยา
2. เพื่อประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวจากทุนทางสังคมนอกกว๊านพะเยาและเสนอแนะแนวทางพัฒนา ให้สามารถดึงดูดการท่องเที่ยว
3. เพื่อจัดทำวิดิทัศน์และคู่มือส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบกว๊านพะเยารวมถึงข้าราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. พื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนรอบกว๊านพะเยา ซึ่งมี 29 หมู่บ้าน ใน 6 ตำบล ของอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักของการวิจัยนี้ คือ ทูทางสังคม ซึ่งจะศึกษาผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบกว๊านพะเยา รวมถึงข้าราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่าง จะคัดเลือกจากประชากรโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือรู้เรื่องดีเกี่ยวกับทูทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนรอบกว๊านพะเยา บุคคลเหล่านี้ ได้แก่

1. ข้าราชการ ได้แก่ พัฒนาการตำบล วัฒนธรรมจังหวัด
2. ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านของพื้นที่รอบกว๊านพะเยา ซึ่งมี 6 ตำบล และ 29 หมู่บ้าน
3. ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านต๋อม และองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ศึกษา
4. ผู้ทรงคุณวุฒิที่รู้เรื่องทูทางสังคมนั้น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งจะเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีบอกต่อ (snowball)

จำนวนตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มไม่สามารถกำหนดขนาดเป็นจำนวนตายตัวได้ แต่จะเก็บไปตามผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้และให้ได้จำนวนที่มากเพียงพอในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) บุคคล 4 กลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์

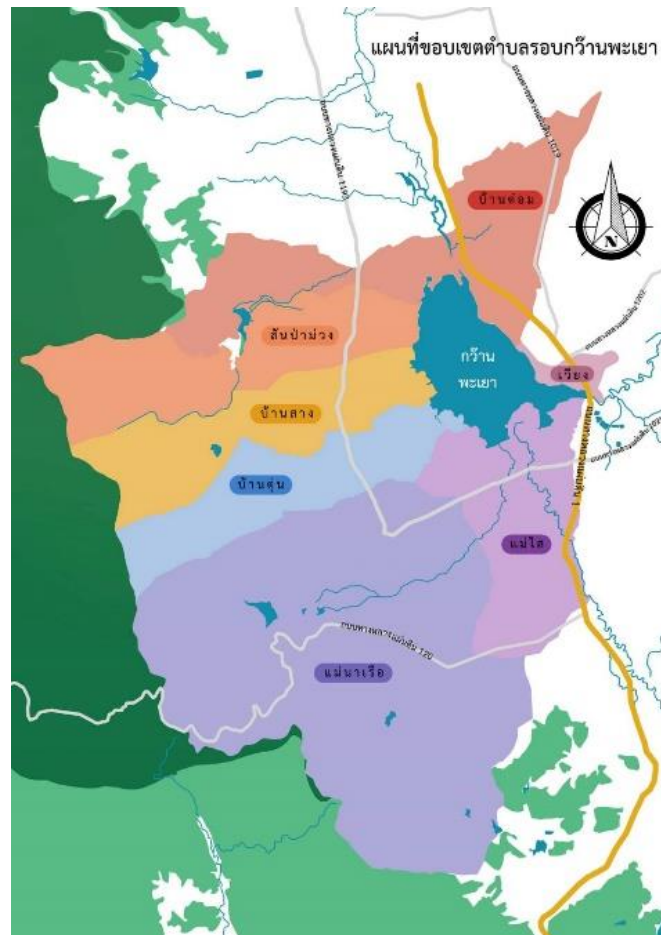
การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการทำวิจัยนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. รวบรวมเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการจัดทำแบบสำรวจทูทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนรอบกว๊านพะเยา
2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก บุคคล 4 กลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมเอาไว้แล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การศึกษาความมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interactive) ของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเหตุและผลแก่กัน (Cause and Effect Approach) ในสภาพแวดล้อมหรือฉาก (background) ต่าง ๆ แล้วจึงนำมาสรุปผลแบบองค์รวม (Holistic Approach) ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เชื่อมโยงต่อกัน

รูปที่ 1 แผนที่แสดงพื้นที่วิจัย จำนวน 6 ตำบล รอบกว๊านพะเยา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวจากทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยา 2) เพื่อประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่วทุนทางสังคมรอบกว๊านพะเยา และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาให้สามารถดึงดูดการท่องเที่ยว และ 3) เพื่อจัดทำวิดิทัศน์ และคู่มือส่งเสริมการท่องเที่ยวที่วทุนทางสังคมรอบกว๊านพะเยา การวิจัยนี้ครอบคลุมชุมชนรอบกว๊านพะเยาทั้ง 6 ตำบล 29 หมู่บ้าน

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และผู้รู้ที่ศึกษาเรื่องราวของจังหวัดพะเยามาเป็นเวลานาน รวมทั้งสิ้น 30 คน โดยมีแนวการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีศึกษาความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างมีเหตุผล (Interactive Approach) และเทียบเคียงกับวรรณกรรมที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นองค์รวมในเรื่องเดียวกัน (Holistic Approach)

ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลปฐมภูมิทั้ง 30 คน มีอายุระหว่าง 42-70 ปี เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 21 คน ผู้นำท้องถิ่น 1 คน พระภิกษุ 1 รูป ผู้เชี่ยวชาญประชาชนชาวบ้านเมืองพะเยา 7 คน เป็นชาย 28 คน หญิง 2 คน จบการศึกษาระดับปริญญาเอก 1 คน ปริญญาโท 4 คน ปริญญาตรี 6 คน อนุปริญญา 1 คน มัธยมศึกษา 10 คน มัธยมต้น 3 คน และประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) 5 คน จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ข้อมูลทุนทางสังคมจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิทำให้ค้นพบทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยามีทั้งสิ้น 28 อย่างจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินผลความน่าสนใจในการดึงดูดการท่องเที่ยวของชุมชนรอบกว๊านพะเยา แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านประเมินผล จึงได้ทุนทางสังคมที่มีความน่าสนใจดึงดูดการท่องเที่ยวในระดับดีและดีมาก จำนวน 24 อย่าง ได้แก่

1. กว๊านพะเยา เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่กลางเมือง เดิมเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติต่อมามีการทำประตูกั้นน้ำ และขุดดินขยายขอบตลิ่งให้น้ำได้มากขึ้น ใช้เพื่อประโยชน์หลายด้านทั้งเป็นแหล่งน้ำกิน น้ำใช้ ประกอบอาชีพประมง และสันตนาการ จึงเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่จัดได้ว่าเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกษรศิริ อรุณชัยพร [3], นฤมล แก้วเปี้ย [4], ประพันธ์ นีกระโทก [5], เลห้ลา ตริเอกานุกูล [6], และกมล บุญเขต [7]

2. การจัดการขยะครบวงจรของตำบลแม่ไส เป็นแนวทางการจัดการขยะโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ใช้สัญญาประชาคม จนประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัลทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาคและประเทศ จึงเป็นทุนทางสังคมในด้านภูมิปัญญา ความไว้วางใจ การจัดการ บรรทัดฐาน การมีส่วนร่วม เป็นทุนทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ แก้วตา จันทรานุสรณ์ และคณะ [8], กมล บุญเขต [7], เกษรศิริ อรุณชัยพร [3], และนฤมล แก้วเปี้ย [4]

3. ความเชื่อของคนรอบกว๊านพะเยา เป็นความเชื่อในเรื่องผีผด ผีเม็ง ผีเสื้อบ้าน เสี้ยวเมือง เสี้ยววัด ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม ที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน เป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9], ชลดา บุญอยู่ [10], เปรมชัย จันท์จำปา [11] และวุฒิชชาติ ทอนศรี และคณะ [12]

4. งานประเพณี เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ และเป็นจุดร่วมของความเชื่อ บรรทัดฐาน ค่านิยมร่วม ภูมิปัญญาและอื่น ๆ ของคนในชุมชน จึงเป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วุฒิชชาติ ทอนศรี และคณะ [12], สุปราณี จันท์ส่ง และคณะ [13], เกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9], และสุพัตรา ดันดิจริยาพันธ์ [14]

5. วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพเก่าแก่ที่สุดตกทอดกันมาหลายร้อยปี มีภูมิปัญญา ตำนาน เรื่องเล่าต่าง ๆ มากมาย เป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ [15], ชลดา บุญอยู่ [10] และนฤมล แก้วเปี้ย [4]

6. อนุสาวรีย์พญางำเมืองเป็นอนุสาวรีย์ของบุคคลสำคัญ ผู้สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่เมืองพะเยาในอดีต จึงเป็นศูนย์รวมของจิตวิญญาณชุมชน เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้วตา จันทรานุสรณ์ และคณะ [8], เกศรา ใจจันทร์และคณะ [9] และเปรมชัย จันท์จำปา [11]

7. สวนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และอุทยานการเรียนรู้จังหวัดพะเยา (หอคูควา) เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และดาราศาสตร์ เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้วตา จันทรานุสรณ์ และคณะ [8], และนฤมล แก้วเปี้ย [4]

8. บ้านโบราณสุทธภักดี เป็นบ้านไม้สักทองอายุ 97 ปี เคยเป็นที่รับรองของรัชกาลที่ 7 และบุคคลสำคัญ จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสำคัญของเมืองพะเยา ทำให้มีบุคคลสำคัญมาเยี่ยมชม เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ [15] และเมทินา อิศริยานนท์ [16]

9. โองเฮียนกว๊านพะเยา เป็นที่สอนวิถีชีวิตของชาวประมงน้ำจืดในกว๊านพะเยาที่มีภูมิปัญญา ตำนาน เรื่องเล่า สืบทอดกันมาหลายร้อยปี เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศรา ใจจันทร์และคณะ [9] และถวิลวดี บุรีกุล [17]

10. ลานม่วนใจ๋ หนองระบูน ศูนย์รวมอาหารพื้นเมือง และภาคกลาง ที่หลากหลายราคาถูก เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษรศิริ อรุณชัยพร [3] และเกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ [15]

11. ครกหินบ้านจั่ว เป็นภูมิปัญญาโบราณและการประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษรศิริ อรุณชัยพร [3] และ เกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9]

12. ตีมีดบ้านร่องไฮ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแต่โบราณ และการประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษรศิริ อรุณชัยพร [3] และเกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9]

13. ก่องข้าวบ้านสันบัวบก เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9] และกมล บุญเขต และคณะ [7]

14. ทำเรือโบราณบ้านทุ่งกั่ว เป็นทำเรือเก่าที่เคยใช้ประโยชน์เมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมา ปัจจุบันมีทุ่งบัวกว่า 100 ไร่ให้นั่งเรือพายไปชม เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9]

15. โบราณสถานบ้านร่องไฮ โบราณสถานที่อายุมากกว่า 500 ปี เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ [15] และเกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9]

16. บ้านไม้โบราณ เป็นบ้านเก่าตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนาโบราณ มีอายุ 97 ปี เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศรา ใจจันทร์ และคณะ [9] และกมล บุญเขต และคณะ [7]

17. พระเครื่องพะเยา เป็นของเก่าแก่โบราณ เป็นความเชื่อ เป็นที่รวมของความศรัทธา เป็นงานศิลป์ เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล [17] และเลห้ำ ศรีเอกานุกูล [6]

18. ไก่ชนพะเยา เป็นความเชื่อ ศิลปะ ภูมิปัญญา และการประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์ของเมืองพะเยา เป็นทุนทางสังคมที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล [17] และวุฒิชชาติ ทอนศรี และคณะ [12]

19. การเรียงอิฐก่อสร้างแบบพะเยา ภูมิปัญญา และการประกอบอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพะเยา เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เลห้ำ ศรีเอกานุกูล [6] และวุฒิชชาติ ทอนศรี และคณะ [12]

20. การปั้น (แกะสลัก) พระพุทธรูปสกุลช่างพะเยา เป็นภูมิปัญญา ศิลปะ การประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของพะเยา เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เลห้ำ ศรีเอกานุกูล [6] และวุฒิชชาติ ทอนศรี และคณะ [12]

21. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ เป็นภูมิปัญญา เป็นการประกอบอาชีพ เพื่อปรับตัวสู่กับการเปลี่ยนแปลง เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ แก้วตา จันทรานุสรณ์ และคณะ [8] และถวิลวดี บุรีกุล [17]

22. ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา “ชวาวาด” เป็นภูมิปัญญา เป็นการปรับตัวของชุมชน เป็นการประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์ของพะเยา เป็นศิลปินพะเยา จึงเป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ แก้วตา จันทรานุสรณ์ และคณะ [8] และเลห้ำ ศรีเอกานุกูล [6]

23. ปลายส้มบ้านสาง เป็นภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร เป็นอาชีพเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์ของพะเยา เป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และคณะ [15] และเกศรา ใจจันทร์ [9]

24. วัดที่มีอายุ 100 ปีขึ้นไปที่อยู่รอบกว๊านพะเยา เป็นศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิปัญญา ศิลปะ ความเชื่อ จึงเป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศรา ใจจันทร์ [9] และกมล บุญเขต [7]

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้วิจัยได้นำทุนทางสังคมที่ผ่านการประเมินผลจากผู้ทรงคุณวุฒิ และอยู่ในระดับดีกับดีมาก รวมกันเป็น 24 อย่าง แล้วนำไปจัดทำเป็นคู่มือและวีดิทัศน์ เพื่อจะเผยแพร่ไปยังหน่วยงานราชการ (ผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา) เอกชน (หอการค้าจังหวัดพะเยา) และสถานศึกษาของรัฐ รวมทั้งจัดส่งวีดิทัศน์ไปทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ และและได้บรรยายให้กับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนพะเยาพิทยาคม

งานวิจัยนี้เป็นชิ้นแรกที่ได้มีการศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนรอบกว๊านพะเยา และให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประเมินเพื่อคัดเลือกเฉพาะทุนทางสังคมที่น่าสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวรอบกว๊านพะเยา และงานวิจัยนี้ได้นำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์โดยตรง คือ นำเสนอผลงานวิจัยสู่ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง และเผยแพร่ไปยังเยาวชนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพะเยา เพื่อให้เผยแพร่ไปยังพ่อแม่ และชุมชน นอกจากนี้ยังนำผลวิจัยเผยแพร่ไปยังสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น YouTube สถานีวิทยุ และผู้จัดงานด้านการท่องเที่ยวในภาคเหนือ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการกระจายผลการศึกษาไปสู่ภาครัฐ และเอกชนอย่างกว้างขวาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทุนทางสังคมรอบกว๊านพะเยา
2. ควรมีการกระจายผลการศึกษาไปสู่ผู้สูงวัยทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อให้มีการนำเที่ยว “ไหว้พระ 100 ปี ชุบชีวิตยืนยาว” โดยลูกหลาน แสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ด้วยการพาเที่ยวมาไหว้พระให้เป็นสิริมงคลต่อชีวิต
3. ควรมีการกระจายผลการศึกษาไปสู่เยาวชนในโรงเรียนมัธยม อาชีววะ เทคนิค เพื่อสร้างความภาคภูมิใจว่าบ้านเกิดของตนมีของดีอยู่เป็นจำนวนมาก จะได้พาพ่อแม่เที่ยว และช่วยกันกระจายข่าวของดีที่มีอยู่ในบ้านเกิด ไปสู่ชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ให้มีการสำรวจทุนทางสังคมที่น่าสนใจในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สถิติการท่องเที่ยว [อินเทอร์เน็ต]. 2560. [เข้าถึงเมื่อ 3 กรกฎาคม 2561]. เข้าถึงได้จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=414
- [2] ประกอบศิริ กักดีพินิจ และคณะ. โครงการแหล่งการเรียนรู้ชุมชนรอบกว๊านพะเยา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.); 2553.
- [3] เกษรศิริ อรุณชัยพร. ทุนทางสังคม. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง 2559; 5(2): 13-20.
- [4] นฤมล แก้วเปี้ย. ทุนทางสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ของสมาชิกกลุ่มสูบน้ำพลังไฟฟ้า ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต]. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2557.
- [5] ประพันธ์ นีกกระโทก. ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง [วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; 2557.
- [6] เลห้ล่า ตริเอกานุกูล. ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิต. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ 2557; 6(3): 93-106.
- [7] กมล บุญเขต, เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์. การสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ผ่านความหลากหลายทางชาติพันธุ์. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์; 2557.
- [8] แก้วดา จันทรานุสรณ์ และคณะ. ทุนทางสังคมกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาล เพื่อแก้ไขปัญหาขยะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาลนคร กรณีเทศบาลนครขอนแก่น. ขอนแก่น:มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2558.
- [9] เกศรา ใจจันทร์ และคณะ. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของ 4 ชุมชน ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะที่ 1. เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.); 2550.
- [10] ชลดา บุญอยู่. ทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร; 2556.
- [11] เปร่มชัย จันท์จำปา. การจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเมืองในเขตเทศบาลนครสงขลา [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2558.
- [12] วุฒิชชาติ ทอนศรี. ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสียดินโดยชุมชน. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2557; 9(1): 93-103.
- [13] สุปรานณี จันท์สง. การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2555; 10(3): 273-83.
- [14] สุพัตตรา ดันดิจิธาพันธ์. แผนการจัดการชุมชนโดยทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย-ลาวในการพัฒนาและป้องกันทางสังคม จากผลของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษา ตำบลม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา 2557; 2(2): 23-36.
- [15] เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, จิราพร ขุนศรี. อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.); 2549.
- [16] เมทินา อิศริยานนท์. พัฒนาการทุนทางสังคมของคาทอลิกในสังคมไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2556.
- [17] ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. การศึกษาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบริเวณโรงไฟฟ้ากระบี่ในเขตตำบล คลองขนาน ปากสัก และตลิ่งชัน อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า; 2553.